Το αφήγημα East Med και η απόπειρα συντήρησης του στάτους κβο στο Κυπριακό

του Γρηγόρη Ιωάννου*

Το αφήγημα του East Med, μετά και την υπογραφή της διακρατικής συμφωνίας Ελλάδας-Κυπριακής Δημοκρατίας και Ισραήλ στις 2/2/2020, μπήκε πλέον με τον πιο επίσημο τρόπο στο προσκήνιο σε σχέση με τα ενεργειακά και τους ανταγωνισμούς στην Ανατολική Μεσόγειο. Το ότι ο East Med είναι αυτή τη στιγμή, με τα δεδομένα που έχουμε μπροστά μας, ένα οικονομικά μη βιώσιμο πρότζεκτ δεν είναι το πιο σημαντικό ζήτημα. Ούτε οι τεχνικές δυσκολίες, το υψηλό κόστος κατασκευής, οι ανεπαρκείς ποσότητες φυσικού αερίου και η στόχευση της Ευρωπαϊκής Ένωσης για μείωση της χρήσης ορυκτών καυσίμων είναι κρίσιμες παράμετροι σε πολιτικό επίπεδο. Αυτά τα δεδομένα που καθιστούν το όλο πρότζεκτ παράλογο και μη ρεαλιστικό, και που επισημαίνονται από τους πλείστους σοβαρούς αναλυτές, δεν επαρκούν να εξηγήσουν ούτε το τι είναι ο East Med ούτε το γιατί προωθείται.

Ο East Med δεν είναι ένα ενεργειακό πρότζεκτ, ούτε καν αυστηρώς ομιλούντες ένα γεωπολιτικό σχέδιο. Είναι πρώτα από όλα ένα αφήγημα που εξυπηρετεί πρόσκαιρα πολιτικά συμφέροντα των κυβερνήσεων Ισραήλ, Κύπρου και Ελλάδας. Η ιδέα του East Med αναπτύχθηκε με υπόβαθρο την ένταση στις σχέσεις Τουρκίας και Ισραήλ στις αρχές της δεκαετίας του 2010 και την αυξανόμενη ένταση στις σχέσεις Ρωσίας-Δύσης που επέφερε το Ουκρανικό και το Συριακό. Με κάποια αρχική ενθάρρυνση από κύκλους στις ΗΠΑ και κάποια ευρωπαϊκά κονδύλια τέθηκε προς διερεύνηση η πιθανότητα ενός σεναρίου εναλλακτικής τροφοδότησης της Ευρώπης με φυσικό αέριο. Ενώ όμως η ένταση στις σχέσεις Ρωσίας-Δύσης και Τουρκίας-Ισραήλ αποκλιμακώθηκε σε κάποιο βαθμό τα τελευταία χρόνια, και ενώ η κλιματική

αλλαγή σήμανε πλέον πλανητικό συναγερμό θέτοντας σε αμφισβήτηση την συνέχιση της χρήσης ορυκτών καυσίμων σε μεσοπρόθεσμο ορίζοντα, αντί η σκέψη για ένα επιπρόσθετο αγωγό φυσικού αερίου να εγκαταλειφθεί, αντίθετα αναβαθμίστηκε ως το βασικό σενάριο.

> *Και για τις 3 κυβερνήσεις, Ισραήλ, Κύπρου και Ελλάδας, ο East Med αποτελεί μια επικοινωνιακή επιτυχία που τις βοηθά να ενισχύσουν την εικόνα τους στην κοινή γνώμη των χωρών τους και να μετατοπίσουν την προσοχή από τρέχοντα εσωτερικά ζητήματα.*

Για την κυβέρνηση Νετανιάχου, τον γεωπολιτικά ισχυρό παίχτη, μοναδικό -εκ των 3 κρατών- ιδιοκτήτη ενός μικρού κοιτάσματος φυσικού αερίου και δημιουργό του όλου αφηγήματος, ένα σημαντικό ζήτημα είναι οι υποθέσεις διαφθοράς για τις οποίες ο Νετανιάχου βρίσκεται ήδη υπό δίωξη. Σε επίπεδο κράτους, το Ισραήλ θεωρεί ότι με τον East Med ως κεντρικό σενάριο θα μπορέσει να διαχειριστεί πιο αποτελεσματικά την ανταγωνιστική του σχέση με την Τουρκία και φυσικά θα συνεχίσει την υφιστάμενη πολιτική αποκλεισμών και περιθωριοποίησης των Παλαιστινίων. Το ελληνικό κράτος από την άλλη, με σειρά ανοιχτών ζητημάτων με την Τουρκία τα οποία δεν τολμά να διαπραγματευτεί και να συμβιβαστεί με το γειτονικό της κράτος, βλέπει τα τελευταία χρόνια με αφορμή την επιδείνωση των σχέσεων Τουρκίας – Δύσης ευκαιρίες μεταβολής των συσχετισμών στην περιοχή. Το αφήγημα του East Med ανεβάζει τους τόνους και λειτουργεί έτσι αποτρεπτικά στην προοπτική διαπραγμάτευσης συμβιβαστικών λύσεων στα ελληνοτουρκικά. Κλειδί στο να μην εξομαλυνθούν οι ελληνο-τουρκικές σχέσεις παραμένει βέβαια η διατήρηση του Κυπριακού άλυτου.

Η κυβέρνηση Αναστασιάδη, παρά το ότι άφησε να νοηθεί μετά την εκλογή Ακιντζί στην ηγεσία της τουρκοκυπριακής κοινότητας το 2015 ότι θα μπορούσε να προχωρήσει σε λύση του Κυπριακού, ήδη από το τέλος του 2016 απέκλεισε εμφαντικά αυτή την προοπτική οδηγώντας σε κατάρρευση τις συνομιλίες και από τότε κάνει ό,τι

είναι δυνατόν για να θάψει την όποια πιθανότητα προς αυτή την κατεύθυνση. Πέρα από τον μικρο-μεγαλισμό που διαχρονικά διέπει τους σχεδιασμούς της ελληνοκυπριακής ελίτ που μονοπωλεί την εξουσία στην Κυπριακή Δημοκρατία, το αφήγημα του East Med λειτουργεί και ως νομιμοποιητικός μηχανισμός για την συντήρηση του στάτους κβο στο Κυπριακό. Ενώ το φυσικό αέριο υποτίθεται θα λειτουργούσε ως καταλύτης για μια συμβιβαστική λύση στο Κυπριακό όπως λεγόταν στις αρχές της δεκαετίας του 2010, σήμερα μετατράπηκε σε εργαλείο παρεμπόδισης της. Μάλιστα ο Νίκος Αναστασιάδης έφτασε να δηλώνει σε δημοσιογραφική διάσκεψη (6/11/2018) ότι οι Τουρκοκύπριοι θα μπορούσαν να μπλοκάρουν τον East Med και άρα δεν θα έπρεπε να απαιτείται η θετική τ/κ ψήφος σε επίπεδο ομοσπονδιακής κυβέρνησης μιας Ενωμένης Κύπρου. Αυτό, πέραν από αμφισβήτηση της πολιτικής ισότητας των δυο κοινοτήτων στην λήψη αποφάσεων πάνω στην οποία κτίστηκε η Κυπριακή Δημοκρατία το 1959 και πάνω στην οποία θα εδραζόταν και η επανίδρυση της ως ομοσπονδία, υποδήλωσε και κάτι άλλο: ότι η διαχείριση του φυσικού αερίου στην περιοχή γύρω από την Κύπρο δεν αφορά τους Τουρκοκυπρίους.

> *Η διατήρηση του στάτους κβο στο Κυπριακό όμως, η οποία εξυπηρετείται με την ένταση που συνοδεύει τους ανταγωνισμούς για τα ενεργειακά στην Ανατολική Μεσόγειο τόσο εξωτερικά όσο και εσωτερικά σε επίπεδο ελληνοκυπριακής κοινής γνώμης, δεν είναι απλά υπόθεση των ελληνοκυπρίων.*

Η Τουρκία έχει και την στρατιωτική ισχύ και την διεθνή πολιτική κατανόηση και επαρκή νομικά ερείσματα με τα οποία μπορεί να μεταβάλει καταστάσεις στην Κύπρο και να αντιμετωπίσει απόπειρες αποκλεισμού της από το ενεργειακό παιχνίδι στην Ανατολική Μεσόγειο. Ήδη από τις αρχές του 2018 έχει ουσιαστικά μπλοκάρει το ενεργειακό πρόγραμμα της Κυπριακής Δημοκρατίας με την εκδίωξη της Ιταλικής εταιρείας ΕΝΙ από αδειοδοτημένο οικόπεδο στα νοτιοανατολικά της Κύπρου ενώ το 2019 προχώρησε σε δική της γεώτρηση στα νοτιοδυτικά της Κύπρου με σχεδόν ανύπαρκτες διεθνείς αντιδράσεις. Η Τουρκία πέραν από μεγάλη χώρα με μεγάλο πληθυσμό και μεγάλη ακτογραμμή

είναι επίσης σήμερα μια ενισχυμένη περιφερειακή δύναμη και αυτό τυγχάνει διεθνούς αναγνώρισης. Το «στρίμωγμα της Τουρκίας» που υπονοείται ή λέγεται στη δημόσια συζήτηση στην Ελλάδα και στην ελληνοκυπριακή κοινότητα μπερδεύει την επιθυμία με την πραγματικότητα. Στην ουσία το αφήγημα του East Med, ως ρητή δήλωση παράκαμψης της Τουρκίας από τα ενεργειακά της περιοχής, ουσιαστικά σηκώνει τον πήχη του ανταγωνισμού και διευρύνει το εύρος του διεθνώς κατανοητού ή ανεχτού πεδίου δράσης της Τουρκίας.

Το αφήγημα του East Med με άλλα λόγια είναι ένας τυχοδιωκτισμός που κουβαλά το ρίσκο της στρατιωτικής έντασης, μέσα από την κούρσα εξοπλισμών που υποθάλπει, χωρίς να ενέχει καμιά θετική προοπτική. Αν η εξόρυξη των υδρογονανθράκων απειλεί το περιβάλλον, η στρατιωτικοποίηση των ανταγωνισμών βάζει και την πολεμική σύρραξη στο φόντο. Ο κίνδυνος αφορά όλους τους λαούς της περιοχής αν δεν υπάρξουν ανατροπές στους υφιστάμενους σχεδιασμούς. Η Κύπρος, σε τέτοια περίπτωση λόγω εύθραυστων ισορροπιών, ιστορίας και γεωγραφίας θα βρεθεί στο μάτι του κυκλώνα.

*Ο Γρηγόρης Ιωάννου είναι πολιτικός κοινωνιολόγος και συγγραφέας του βιβλίου «ο Ντενκτάς στον νότο: η κανονικοποίηση της διχοτόμησης στην ελληνοκυπριακή πλευρά», Εκδόσεις Ψηφίδες 2019.